

**Hegedűs Andrea „Az élettársi kapcsolat szabályozásának
áttekintése, különös tekintettel a polgári jogi kodifikációs
folyamatra” címmel védte meg doktori értekezését**

Az utóbbi évtizedekben rendkívüli mértékben megnőtt azok száma, akik a társadalmi és családi kapcsolatok klasszikus formája, vagyis a házasság helyett, az együttélés „lazább” változatát, vagyis az élettársi kapcsolatot választják, mintegy a házasság alternatívájaként. A hazai viszonyokat vizsgálva megállapítható, hogy a fennálló párkapcsolatok között csupán kétszer annyian élnek házasságban, mint élettársi kapcsolatban, és jelentős az ilyen kapcsolatban nevelkedő gyermekek száma is. Leszögezhetjük azonban azt is, hogy az élettársi kapcsolatok, az abban élők életében ma már sokkal inkább életformaként játszanak szerepet, és nem próbaházasságként funkcionálnak. Az élettársi kapcsolatból kialakult családok pedig, csak jogi értelemben különböznek az intézményesített – házasságban élő – családoktól. Az élettársi kapcsolat tömegessé válásával és „civilizálódásával” tehát jogrendszerünknek is lépést kell tartani. Az értekezés célja annak bemutatása, hogy az élettársi kapcsolatok jogi szabályozásának súlypontjai hogyan mozdultak el a közelmúlt jogalkotási törekvései hatására abból a méltatlan helyzetből, amelyben a jelenlegi viszonyok között szükségképpen létezni kényszerülnek. A jelen önmagában nem teljesen érthető a múlt nélkül, a jövő pedig a jelen nélkül, éppen ezért a dolgozat végigkíséri a jogintézmény kialakulásának főbb állomásait, annak első megjelenésétől kezdve a hatályos szabályokon át, annak jövőben várható, de immár normaszöveg-tervezet formájában megfogalmazott szabályozásáig bezárólag. Az értekezésben felvázoltam a külföldi jogi szabályozás legspeciálisabb jellegzetességeit, és a témát érintő, immáron jól bevált nemzetközi gyakorlatot, ezáltal sugallva megoldási lehetőségeket a hazai jogalkotás számára. Felhívtam a figyelmet az Európai Unió különböző, most már Magyarországra is irányadó ajánlásaira és irányelveire, amelyek betartása nálunk is kötelező, és megvizsgáltam az elvárások megvalósítását nehezítő problémákat, valamint az ezeknek megfelelő, a jogalkotási folyamat gyakorlatban is megvalósuló nehézségeit. Az elmélkedésre okot adó tárgyanyag további jellegzetességét az adta, hogy a jogintézmény fogalmába 1996 óta nem csupán a külön-, hanem az azonos neműek is beletartoznak, akik az élettársi kapcsolat jogintézményének az utóbbi időben, mondhatni „élharcosaivá” váltak, egyre több jogot követelve az élettársak, ezen belül is saját maguk számára. Az azonos neműek kérdésének tárgyalásánál nem mehetünk el speciális helyzetük áttekintése mellett, ezáltal is elősegítve a velük kapcsolatban, a társadalom tagjainak többségében hordozott előítélet felszámolását, vagy legalább annak mérséklését. Értekezésemben, mintegy összehasonlításként, kitérek a házastársakra, mint az élettársakhoz legközelebb állókra vonatkozó szabályozásra, és ismertetem a kodifikációs folyamatban legmarkánsabban képviselt nézeteket. Az új Ptk. Családjog Könyvének normaszöveg-tervezete megtette a kezdő lépést egy igazságos, előremutató és

mindenképp szükséges törvény kialakításához, mely remélhetőleg alkalmas lesz e jogintézmény magánjogi viszonyait érintő fehér foltjainak felszámolására. Az értekezés vonatkozó részeinél leíró és összehasonlító jelleggel ismertettem az újfajta elképzeléseket, melynek keretein belül a jogszabályi rendelkezések pusztá bemutatása helyett a jogértelmezés során kialakult álláspontokra és az alkalmazási gyakorlat lehetőségeire is kitértem. Az értekezés struktúrája: Munkám I. fejezetében – rövid bevezető gondolatok után – áttekintettem az élettársi kapcsolatok történetét, kitérve a főbb történelmi korokra (Római Birodalom, középkori szabályozás, polgári korszak, és a rendszerváltást megelőző időszak) és a hazai szabályozás legfontosabb állomásaira. A II. fejezetben megvizsgáltam az élettársi kapcsolatok elterjedésének társadalmi, szociológiai és demográfiai jellemzőit a házassággal való összehasonlításban. Megkerestem a magyarázatot azon speciális helyzetre, hogy mi az idősebb korúak élettársi kapcsolatának jogi háttere Magyarországon, milyen elméletek születtek az élettársi kapcsolatok keletkezésének okairól, és mely tényezők irányadók az egyes kapcsolati formák megválasztásánál. A III. fejezetben az élettárs fogalmával és a kifejezés tartalmi vonatkozásaival („ha jogszabály másként nem rendelkezik”, két személy, házasságkötés nélkül, közös háztartás, érzelmi közösség, gazdasági közösség, az életközösség időtartama, kizáró okok), valamint a fogalom jogrendszerbeli elhelyezkedésével foglalkoztam. A IV. fejezetben az élettársi kapcsolat keletkezésére, regisztrálásának aktuális kérdéseire és megszűnésére vonatkozó elképzeléseket (hatályos szabályozás, I. Konceptió, II. Konceptió, szakmai – szakértői vélemények, képviselői önálló indítvány, alternatív megoldás – a bejegyzett életpartnerség, Családjog Könyv normaszöveg-tervezete, bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló új törvény) tekintettem át. Ezen túlmenően megvizsgáltam az élettársi kapcsolatok regisztrálásának kérdését egyes európai országokban (bejegyzett élettársi kapcsolat, a törvény által elismert élettársi kapcsolat más formái, a *de facto* együttélésre vonatkozó jogszabályok, töredékes jogok). Az V. fejezet az élettársi jogviszony családi jogi vonatkozásait tárgyalja, vagyis, hogy mennyiben családi kapcsolatjellegű az élettársi jogviszony, hogyan rendezhető a családi jogállás élettárs apa esetén, az egyes apasági vélelmek figyelembe vételével, hogyan gyakorolható a szülői felügyeleti jog élettársi kapcsolatban élő szülők esetén. Megvizsgáltam az élettárs, mint nevelőszülő jogait és kötelezettségeit, valamint az élettársak általi örökbefogadás lehetőségét. Az élettársak névviselési szabályai, az élettársi tartás és a lakáshasználat rendezése képezte továbbá jelen fejezet tárgyát. A VI. fejezet az élettársi kapcsolat polgári jogi vonatkozásaival foglalkozik. Két nagy témakört ölel fel, az egyik az élettársak vagyoni viszonyai, a másik pedig az öröklési jogi helyzetük elemzését tartalmazza. Ezen kívül itt található meg a hozzátartozói minőség áttekintése is, lévén, hogy a fogalmat jelenleg is a polgári jog tárgyalja. A VII. fejezetben az azonos neműek élettársi kapcsolatának társadalmi és jogi megítélését vettem górcső alá, az ókortól napjainkig. Bár a téma kifejtése időnként, látszólag kissé elkanyarítja az eredeti gondolatmenetet, de olyannyira aktuális és a címhez szorosan kapcsolódó, hogy a teljesebb megértés érdekében szükségesnek tartottam alaposan körüljárni. A homoszexualitás fogalmából kiindulva megvizsgáltam, hogy történetiségében, jogelméleti síkon, a katolikus egyház szemszögéből, valamint jogi (büntetőjogi, alkotmányjogi, polgári jogi, családi jogi) szempontból mit jelent és hogyan jelenik meg a homoszexualitás, és azon alapulva az azonos neműek élettársi kapcsolata. Foglalkoztam a nemzetközi szervezetek kapcsolódó állásfoglalásaival, példákat is említve a szabályozásra. Kitértem továbbá a „meleg” kérdés napjainkban való megértésének, és az emberi méltósághoz való jog alapján, tolerálásának fontosságára. A VIII. fejezetben nemzetközi kitekintést tettem abban a vonatkozásban, hogy az egyes európai országok élettársakra

vonatkozó szabályozása milyen specialitásokat mutat, tekintettel arra, hogy a még kialakulóban lévő hazai jogi szabályozás számára lehetséges mintaként szolgálhatnak. Rávilágítottam továbbá arra, hogy a nemzetközi egyezmények és az Európai Unió megítélésében milyen szerepet játszik az élettársi kapcsolat, mint társadalmi és jogintézmény. Az értekezést lezáró gondolatokban összegeztem a dolgozat készítése során megfogalmazódott, témához kapcsolódó gondolataimat és értékeltem a kodifikációs folyamat eddigi eredményeit, egyúttal *de lege ferenda* javaslatokat is megfogalmazva. Az élettársi kapcsolat jogi szabályozásának története nehéz utat tett meg napjainkig. Jogrendszerünk egyik legdinamikusabban változó területéről van szó, melynek formálása rendkívüli felelősséget jelent. Ennek ellenére a feladat továbbra is megoldásra vár, nagy kihívást jelentve napjaink jogászai számára. Komoly eredményként könyvelhető el azonban, hogy az új Polgári Törvénykönyvünk – remélhetőleg mielőbbi – elfogadását követően, immár egy helyütt láthatjuk azon joghatásokat, amelyek az élettársakat érintően egyrészt a családi jogban, mint a jogintézmény tényleges tartalmához legközelebb álló jogterületen, másrészt pedig, amelyek a klasszikusnak mondható polgári jogi viszonyaikkal összefüggésben szabályozottak.

Dr. Hegedűs Andrea
egyetemi adjunktus